

N:o 147.

Af Herr Johan Jönsson: Om upphäfvande af Kongl. förklaringen den 14 Maj 1805, angående klander å fast egendom m. m.

Det vittnar icke fördelaktigt om rättskänslan i ett land, att en lag finnes, som under vissa vilkor förbjuder klander å annans olagliga åtkomst till egendom.

Man har hyst olika meningar, huruvida i 1734 års lag någon tid för klander af åtkomst till fast egendom finnes föreskrifven. I 10 kap. 1 § Jordabalken heter det: "Ingen hafve våld att sälja, bortbyta eller förpanta annan mans jord, hus eller tomt, utan han hafver hans öppna bref eller fullmakt dertill. *Sker annorledes, vare ogildt, ändå att uppbud och stånd derå kommit,*" hvilket synes visa, att det ej varit lagstiftarens mening att i någon mån inskränka klandertiden, men genom Kongl. förklaringen den 14 Maj 1805, angående lagens rätta förstånd och tillämpning i mål, som röra klander å fast egendom, samt hvad ytterligare vid lagfarts beviljande bör iakttagas, har Kongl. Maj:t förklarat det vara *en följd af hvad lagen förut stadgat,* "att en hvar, som klander å annors åtkomst till fast egendom anställa vill, är skyldig att inom natt och år från den tid, som i hvarje särskild händelse är vorden bestämd eller, när sådan tid icke finnes utsatt, från den dag anledning till slikt klander för rätter egare yppades och han kom i tillstånd att sin rätt bevaka och lagligen utföra, genom uttagen stämning ett sådant klander fullfölja," hvarjemte i samma förklaring vidare föreskrifves, att all på god tro vunnen och med verklig besittning förenad åtkomst till jord å landet samt hus och

tomt i staden af sådan beskaffenhet, att derom mellan enskilda personer kunnat afhandlas, vare sig genom arf, köp, pant, gåfva eller förlikning, derifrån egendom af fideikommissnatur ej heller undantagen, hvilken icke blifvit i behörig ordning klandrad af den förmente egaren eller innehafvaren, som egendomen afhänd vore i hans lifstid, ej heller af hans arfvingar eller rättsinnehafvare inom 20 år från hans dödsdag, är efter samma tids förlopp från allt vidare åtal fri; på hvilken grund all den rätt till fast egendom, som icke inom omförmälda tid bevakas, sedermera icke heller kan vara gällande”.

Ehuru nu den ofvannämnda förklaringen innehåller, att det skulle vara en följd af hvad lagen förut stadgat, att den, som vill anställa klander å annans åtkomst till fast egendom, skall göra det, när sådan tid icke är i lagen särskildt bestämd, inom natt och år från den dag, anledning till slikt klander för rätte egaren yppades, vågar jag dock betvifla, att 1734 års lag innehåller någon tid för klander af annans åtkomst till fast egendom, utom i 2:ne särskildt nämnda fall, nemligen de, som omförmälas i 11 kap. 8 § Giftermålsbalken samt 18 kap. 3 § Ärfda-balken. Jag vet visserligen att under tiden mellan 1734 och 1805 många voro af den mening att 4 kap. 1 § Jordabalken innehöll en allmän klandertid i afseende å fast egendom, men snart gjorde sig den åsigt allmänt gällande, att de derstädes förekommande orden: ”Göres ej å den jord klander inom natt och år efter tredje uppbudet, eller vid det ting, då tredje uppbudet sker i den landsort, der allenast ett ting hvart år hålles; gifve då härads höfding fastebref derå”, endast afsåge bördsklander, och i Kongl. förklaringen den 17 December 1818 uttalades uttryckligen, att ”domaren, om ock uppbud med laga stånd mellankommit, icke är deraf eller af utfärdad fasta betaget att efter lag och sig företeende omständigheter pröfva en dylik talan”.

Det torde således få anses ådagalagdt, att under hela tiden mellan 1734 och 1805 i Sverige icke fanhs någon inskränkning i tiden, hvarunder annans åtkomst till fast egendom fick klandras, med undantag för de 2:ne ofvannämnda fallen, som omförmälas i 11: 8 Giftermålsbalken och 18: 3 Ärfda-balken.

Det är mig icke obekant, att man i alla andra länder har lagar, de der inskränka klandertiden, men detta synes mig endast bevisa, att lagstiftningen icke hvilar på en rättvis grundval, enligt, hvilken rätte egaren eller hans rättsinnehafvare bör kunna efter huru lång tid som helst återfordra den egendom, som olagligen blifvit honom afhänd. Att min ofvannämnda tolkning af 1734 års lag är riktig, derpå finner jag en bekräftelse i den vackra grundsats, som uttalas i 1: 1 Jordabalken. ”Lagligt stände, olagligt återgånge”.

Den grundsats, hvarmed man försvarar häfdelagen, hvilat deremot icke på rättvis grundval. Man säger, att om en persons eganderätt fortfore utan afseende derpå, att egaren en längre tid icke varit i besittning af föremålet derför, så skulle eganderätten blifva förenad med allt för stor osäkerhet, emedan i sådant fall om någon kunde bevisa, att den fastighet, som en annan innehar, förr i tiden tillhört honom eller hans förfäder, så vore innehafvaren skyldig att bevisa, huru han och hans fångesmän åtkommit densamma, hvilket efter lång tid kunde blifva svårt. Denna bevisning synes mig dock alldeles icke svår, då man ju vanligen förvarar fastebref, testamenten, gåfvobref och arfskiften samt om dessa handlingar förekomma, utom af arfskiften, afskrifter kunna fås ur Rättens arkiv. Hvarföre finnes ingen viss lag, som efter viss tid förbjuder klander af åtkomst till lös egendom? Icke kan det vara den omständigheten, att den fasta egendomen har större värde än den lösa, ty till den sednare räknas grufvor, juveler guld, silfver, nipper, maskinerier och mera sådant, som kan vara af ofantligt mycket större värde än en liten hemmansdel eller till och med många hela hemman. Inkonsequensen i lagstiftningen härutinnan är uppenbar; och jag ser derföre icke något behof af en sådan lag, som 1805 års förklaring, hvilken skyddar orättmätig åtkomst till fast egendom.

På grund häraf får jag vördsamt föreslå:

upphäfvande af Kongl. förklaringen den 14 Maj 1805, angående lagens rätta förstånd och tillämpning i mål som röra klander å fast egendom, samt hvad ytterligare vid lagfarts beviljande bör iakttagas.

Stockholm den 30 Januari 1873.

Johan Jönsson.